

ELŐSZÓ.

Az emberifaj évlapjain alig sötétlik oly gyász és fertelem, miről ez a kor ne tanúskodhatnék. Az árverésre bocsátott önzéstől fogva, mely a píróságot nem ismeri, a nemzet-irtás gonosztetteig, azt hinnők, nincs semmi, a mi fásúlt lelkeinket meglephesse többé. S mégis vannak események, mik sújtsanak bár csak egyeseket : megrendítők „a velők oszlásaig.“

Mennyi szenvedés, mely oda lenn, gyötrelmes verejtékkal hordozza kezdettől végig az inség keresztjét! De a ki előtt „csillogó regeként úszott volt az élet,“ s feljogosítá megvárni, hogy ábrándképei megvalósuljanak : s íme, mielőtt ösvényét megfutni bírta, öszveroskad, nem a Fatum

villámütése alatt, mit fejhajtva fogadunk, hanem az emberi tehetőség határai közé eső viszonyok öldöklő súlya alatt . . . és látni, mikor már késő, midőn a habverés lecsillapúlt, halk tükörében a kart, mely e hullámokkal küzködik, mindinkább kimerülve, anélkül, hogy valaki legyen, ki a part-ról a segély mentő horgonyát dobna neki . . . ez az emberi élet tragoediája.

A hírlapok, annak idejében, registrálák a starnbergi tó áldozatait. Baleset, mely egy futólagos értesítés szűk keretébe befér. Elpendült, mint annyi más. A szívben saját keserve is alig lel helyet.

Reám alig tett oly rendítő hatást esemény, mint ez irtózatos vég, melyben az atya és gyermeke osztakozott.

Én Majláthtal közel viszonyban nem voltam soha; elveitől a közéletben mindig távol állék. De nem alkalmazhatók-e a haza szeretetére is Idvezitőnk szavai: „Az én atyámnak házában sok hajlékok vannak?” (János evangy. 14. r. 2. v.) Igen! az igazságot az Úr szolgáltatja ki egye-

dül; az ember csupán hitének őszinteségéről tegyen tanúbizonyságot.

Azon félszázad, melyben Majláth élt és cselekvék, egyik legérdekesebb szakasz marad örökké e haza életében. Egy nemzedék keretében egy egész történelem. Mily halk kezdemény, mily regeszerű siker, s mily eredmény! Mennyi áldozat, hűség, s mennyi balsors!

És e férfiak! . . . Vonjatok párhuzamot közöttök s azon nemzedék közt, mely közvetlenül megelőzte.

Szemben a jelennel, a mythos kora már.

— Számomra, Kazinczy Ferencz irodalmi hagyományaiiban, mintegy új életre kelt, kidőlt daliaiban is, e múlt. A bizalmas közlemények leveleikben felmutaták nekem a magok valójában e férfiak lelki arczképét. Mintha együtt éltem volna velek, megismertem egyéniségöket, törekvéseiket, tetteiket; mindaz a mi őket illeté, megannyi vonás volt, mely egy-egy arczképet egészítgetett ki

csarnokomban; érdeket s értéket nyert mindaz, a mi reájok vonatkozott.

Alig egy tized alatt (1830-on innen) új világ vett epigónokat körül, s végzetes hatalommal sodrott előre, mindig előre, új ösvényeken, sokban eltérő irányokban. A holnap káprázatai előtt elhalványodott mindaz a mi volt; sok ragyogó név nimbusa is. Kicsinyeltük, meggyűlöltük, legjobb esetben elfeledtük őket. Jól jártak a kik meghaltak vagy elnémultak, mielőtt megszoktuk nemhallgatni vagy elhallgattatni őket.

A kor, egy éh Saturn, elébb utóbb fölemészt mindent és mindenkit; s új dolgokat hoz elő; neki-való embereket is? Megengedem. De nehéz bevárnunk, s még nehezebb megválasztanunk őket.

Szenvedélyes faj vagyunk. Nincs mit csodálni rajta. Ha az egyes ember képzésére döntő hatással folynak be gyakran élményei: e nemzet életírása, a historia, kimentí vagy, legalább, értelmezi annak jellemét: azt a sok nemest és kisserűt, genialist és félszeget, mit róla regél. Ki

hitt annyit, ki csalódott, ki szenvedett annyit? Idegesek lettünk. A rossz idegekben fészkel a szenvedély. Az, pillanatokra, kikap magunkból, felmagasztal, képessé tesz mindarra a mi ragyogón nagy; de halk erényekre s az ítélethozás bírói tisztére ritkán. Mint a szerelmes: a bálványozó odaadás s a bösz ingerültség szélzetei közt alig lel pontot, min háborgó lelke megpihenjen; a sors sújtolásai alatt megroskadni nem tud, de a „mérték-tartás“ bölcs erényét nem bírja meg. A pillanat hozza és — söpri el a „nap hőseit.“ Ez a nap vajmi rövid és szállékony: de ki is adja ám mindazt a mie van. Elborít koszorúi hervatag virágzáporával. Nincs oly illethetetlen „majestás“ a földön, mint kit a népszerűség kene fel: fénykörének küszöbénél elhallgat a szó, megnémül a gondolat. Tudja mi várna reá.

A honárulás s a haza szabadítójának dicsősége közt, vagy viszont, oly rövidke nálunk az ösvény, hogy „egy saison alatt“ megfutható. Magunk sem tudjuk, hogyan. Oly őszinte lelkesedéssel kiáltjuk ezt és azt.

Igen, élményeink szenvedélyesekké, izgatottakká tettek bennünket. Pártemberek vagyunk, mindig és mindenben, többnyire mert azokká lettünk; konokok, gyakran álszékenből; és, organisationknál fogva talán, feledékenyek mindig. Gyakran még jó hogy igen. Máskülönbén a halottak országa sem volna „neutális tér“ előttünk; szent korlátain is betörnének előítéleteink, jó vagy bal szenvedéink.

A pietas — szavunk sincs reá — néha nehéz kötelesség, mit csupán a szív bír meg, mely megfelelkezni is tud magáról, hogy igazságot szolgáltatson. Az ostentáló tömegek helyett az egyedülség helyeit keresi; romai közt azon hamvak kincsásója lesz, miket mind mélyebben temet háborítlan munkával a feledés. Hogy ne beszéljenek. Mennyit mondhatnának!

Majláth nem élt már, mikor ősz feje felett öszszecsaptak a starnbergi tó hullámai.

Született 1786 October 5-d. Atyja, József, a statusminister; tizennyolcz gyermeke volt, s hosz-

szú és nagy szolgálatait grófi czímmel jutalmazá (1783) az Uralkodó.

Majláth, szemeinek gyöngülése folytán, mihamar lelépett a közélet teréről. Éveken át teljes elvakulás fenyegeté; megmenekült tőle, de látása mindig a legovatosb kíméletet igénylő maradt.

Mily csapás oly embernek, kit tehetségei tanulmányozásra, s hajlandóságai kiválólag történelmi bűvárlatokra útaltak.

Elvonúlva a közélettől, magának s a tudományoknak élt. Tanúlt, sokat, mindent. Ferde viszonyaink átka volt, hogy, egy írói barátság hatása folytán is, idegen nyelven, idegen irodalom tanulmányozásának adta magát.

Ekkor kereste fel Kazinczyt, s tanítványi bizalommal kérte a mester tanácsait s útasításait. Elöttem feküsznek levelei. Azok egyiránt jellemzik a szeretetreméltó embert, a nagy culturájú világ-fiát, s a lelkes s komoly törekvésű író, ki mihamar Kazinczy bizalmasb barátainak egyike

lett *). Nyelvünket bírta teljesen, de íróvá azon nyelven képezvén magát, melyre neveltetése útalta: „ezt bevégzett tényül“ fogadta el Kazinczy, s megjelölte a tért, min a nemzeti ügy javára legtöbb sikerrel működhetik: megismertetve a külfölddel a magyart, szellemi tehetségében, sajátyszerű viszonyaiban és történelmében.

Majláth megfelelt e hívatásnak. Ő volt az első, ki, 1824-ben, egy anthológiát ereszte ki, német nyelven, költőink válogatott műveiből, s ekként úttörő lón azon a pályán, min, néhány évvel utóbb, enyészhetetlen érdemeket szerzett Toldy, s utána az angol Bowring sok jóakarattal fáradozott.

Egy évvel utóbb (1825) elbeszélései gyűjteményével, mondáink s meséink ismeretlen világába vezeté a külföldet, míg öt kötetes historiája (1828—32) a haza viszontagságaival s egyszers-

*) „Szeretem ötet úgy mint keveset“ írja Toldynak. V. ö. Kazinczy levelezése Kisfaludy Károlylyal s ennek körével. Pest, 1860. 68 l.

mind történelmi irodalmunk jelesebb termékeivel, Himfy gyönyörű fordítása (1830) költészetünk egyik legszebb művével, s németek számára dolgozott Grammaticája (1830) nyelvünkkel akarát megismertetni.

Ez a Majláth életének fényes és boldog első fele, s ha végig e téren marad, örök érdemekkel tartja fenn nevét.

De ő a hajlamok embere volt; azokat meg, organisatiójánál fogva is, gyakran az alkalom benyomásai határozzák el. Azon férfiak egyike, kik Istenök sugalmainak engedve, részesei voltak a megindított szellemi mozgalomnak, de megfelekezve, hogy annak majd határait is kiszabni embernek többé nem adatott; hogy az eszméket igényekké érleli a cultura, mik mindig szózatossabban jelentkezendnek azon korlátok előtt is, miket ők, a vezetők, saját létezésök védeiül tekintettek.

Nem értették meg, vagy nem fogadták el a kort, melyet földézttek, s a kor még kevésbé értette és hallgatta őket.

Azonban, mi gondja reájok, reánk a Fatumnak? Fentarthatatlanúl megy tova ösvényén, irtva s alakítva, ölve és teremtvé.

A közélet hullámozása fönnebb és fönnebb torúlt; a színezetek pártokká tömörültek, mik, természeteknél fogva, a helyett hogy a közczél felé törnének, mindig ellenzetesb irányban távolodtak egymástól. Lőn két tábor, mely a végveszélyt mindig a túlsó oldalon kereste, s annak vereségében nemcsak saját diadalmát látta, hanem a fenyegető vész elfordítását is. Megtette tehát mindenik a mit tudott, jónak találva mind azt a mi pillanatnyi sükert ígért. A harc sorokat elkallott vagy eddigelé ismeretlen elemek szaporították; az ambitio csillogó pályadíjai, az önzés kövérfalatai árverésre kerültek; a tömegeknek gyakran magasztos lelkesedése és bősztönei, a meggyőződés merev ereje s a vak önérdék sugalmi forrtak és vívtak és törtek egymás között, egymás ellen.

Megdöbbentek a bátrak is; az enyhék s ovatóságok daczos merevenségre ingerültek. A tör-

vényhozás egy fellegvár lőn; védelem és ostrom életre-halálra.

A haza közös ügye pártok kérdésévé téteték.

De e zúró zajban, a szenvedély harsonái közt megzendült a kor intő szózata is; a kiknek szólt, kezdetben nem hallgáták, utóbb meg' mindinkább elnémúlának. A Fatum azon csapása ez, mely mozgalmas időkben, a merev pártokat használhatatlanokká s azon áradat játékává teszi, mit medrén túl dagadni késztenek gondolatlanul.

E forrongás Majláthot sem hagyá illetetlen, s védelmére hívá fel azon positionak, mely, családi hagyomány, nevelés s személyes hajlamainál fogva, az övé is vala, s fenyegetve volt; fentartani vagy legalább védeni kötelességének tartá... noblesse oblige. Kiszállt tanulmányai halk magányából, a pártélet harczsoraiba, a napi sajtó zivartaros tengerére.

De a lobogónak a mit kitűzött, varázshatása nem volt többé, s mindinkább haloványodott. Mihamar látta, hogy sem csatatársa, sem hallga-

tója nincs, s visszavonúlt, felzaklatott lélekkel s a sükertelenség metsző füláncjával kebelében. Távolról, közvetlen részvétel nélkül nézte azt, a mi csakhamar bekövetkezett, és annyi mással, őt is és törekvéseit a feledésnek adta át. De miként kezdetben a diadal mánora nem szédíté meg: úgy nem sietett elé utóbb, mint a szomjú „hívek“ azon serege, kik, obscurus zugokból is, a tört hajó martalék-romai köré tolakodtak. Ő nem lehetett a betegnek, miként hitte, orvosa: életírója akart lenni. A bírálat bonczvasát fúrta vérező sebeibe, midőn még a halál gyötrelmeivel vívódott — megírta a nemzet legújabb történetét.

Mikor a néma keserv s a bőszi diadal, a gyűlölet és boszú érzelme reszkettet minden érverést: nem a történetírás nyugalmas kora az; objectív nézlése időtlen gyógyszer: nem csillapít: bágyaszt, ingerel. Egy árnyalat sem volt, kit Majláth kísérlete kielégített volna. Keveset és sokat monda, s a mit monda, nem a maga idejében mondá. Nem volt pamphlet a mit ada; hanem gyakran egyéni benyomások által sugallt historia.

Törött lélekkel, megrongált viszonyokkal, búcsút monda honának. Ment, idegen földön élni és megélni, nem elvei árán — munkálkodása által. Egy fájó érzés, egy emlékezet sem kísértette végső útában — csupán a gyermeki hűség.

A bajor főváros lakosa lön. Neve, egyénisége, culturája megnyiták előtte a társadalmi élet legfelsőbb köreit, fel a királyi palotáig. Ő a levéltárak használatlan kincseit búvárolá s — egy történelmi tanszékért folyamodott.

Ennyit kért. Negyven évi irodalmi munkálkodás s egy fényes és irodalmilag ismert név jogalapján.

Az új viszonyok a tudományos intézeteknek is új s nagyobb mérvbeni szervezését igénylék, különösen a catholicus bajor földön. Majláth német író s a catholicismus érdekeinek egyik coryphaeus volt. Ezen elveknek akart hirdetője lenni.

És napokon és éveken keresztül húzódott a „szép szó,” a biztatás. Majláth túrt és várt. Hiába. A süker reményével együtt haloványodott a várakozás lehetősége. Ekkor, kevélyebb

hogysem az irgalom ízékén tengesse, vagy épen a beestelenség kenyerén tartsa fön életét: Magyarország egyik peerje, egy miníster fia, a tudományok agg bajnoka, nem látott semmi más kiútat mint a halált. Elfogadta azt, mint egy rómain, mint egy nemest megillet.

Az élet mitsem hagyott meg számára . . . nem igaz! egy drága kincset: gyermeke szívét; azt nem bírta elrabolni. A szív nem bírál, nem ítél; az csak áldozni tud; mindent, magát is. Megtette híven. A szerencse derús napjaiban nem hallgatá meg a szerelem kísértéseit a családiélet boldogságával, hogy atyjától el ne szakadjon, s utóbb, a balsors sujtolásai közt, közel legyen hozzá, társa, barátja, mindene legyen. Élő és halott nyelveket tanúlt, hogy atyját tanulmányaiban segélhesse; felolvasója, írnoka lett, gyöngé szemeinek kímélete végett, napokon, éjeken, éveken keresztül.

És midőn a végzet legfájóbb csapásait sem kímélte: a közönyt, melynek emlékezete nincs, a részvétlenséget, mely az idegen keservtől elfordítja gyöngé idegeit, és, végül, az inséget, mely megtöri a testet s lelket egyiránt; midőn a hazá-

ban, a nagy világban, az életben nem volt menekés : csak e gyermeki szív maradt meg, mely odaadta életét, mindenét, s midőn nem volt többé a mit áldozzon : megosztozott a halálban.

„Bár volnál oly boldog az életben, hogy kedvező sorsod fenmaradna nemzetünk emlékezetében, s századok múlva is ajkról ajkra szállna a rege a boldog Jettiről . . .“

Igy szólt „vidám gyermekéhez“ a szerető atya.

„Ha valaki e világon, Te számot tarthatsz, hogy az Irás szavaiként, jól legyen dolgod s hosszú életű légy a földön.“

Ezt mondá a felvirúlt hölgynek, ki szívének kevélysége s boldogsága lett.

Utolsó áldását a starnbergi tó hullámai temették el . . .

Ily alakok azok, mik, koronként, az emberi lélek és élet sötét mélységei felé az eszményiség fénykörét ívezik, s miket Isten azért visz végig minden próbán, hogy híveknek találván, velek angyalai seregét dicsőítse.

A tudomány ítéletét nem hallgattatja el az élet, nem másítja meg a halál. Az igazság az a mit keres; a sír sem vonhatja el előle.

De hogy méltányos is legyen : tekintetbe fogja venni azt a világot, melyben Majláth élt s az ő egyéniségét.

Ifjúsága oly időbe esik, midőn azon körben, hol ő élt, dilettánsként az írás mesterségével foglalkozni, időtöltés volt és nem több ; rang és születés eleve már bizonyos kiváltságokat is biztosíta számára: A nyűgök nem engedék, hogy az irodalom kivívja s éreztethesse azon nyomadékokat mely megilleti, s oly másodrangra szállíták alá, mely hálásan ismerte el a leereszkedést a felsőbb körökből, s az ítéset szerény üdvözlettel szellőzteté kalapját, ha ilyes áldozatot registrálni szerencséje volt*). S íme most egy magyar gróf nevével fényesbült az osztrák-német irodalom, miről, öndicsőítő zajgásai daczára, oly kicsinyelő szánsalommal nyilatkozott folyvást odakünn a nagy-német irigykedés.

*) Quid rides? Fabula de te narratur.

■Majláth a dilettáns gazdag tehetségeivel a tudós vasszorgalmát, széles olvasottságát egyesíté. Rendkívüli emléktehetsége csodálat tárgya volt. De e tulajdon sokszor a szellemi erők bizonyos extensivitását hordja magával : termékenységét az irodalmi productióban, a mélység s alaposság kárával. Könnyed, izgékony véralkata a szellemvilág legkülönneműbb terére ragadozta, számbavétele nélkül azon kitartásnak, a mi nélkül a valódi talentom sem ér odáig, hová, gyéresebb eszközökkel, a komoly erős akarat. Tudni akart minden, szorgalma megbírt igen sokat, s gazdag emlékezete egy fegyvertárt ada olvasmányaiból rendelkezése alá. De sokkal több, változatosabb és ellenzetesb téreken működött felváltva, hogysem tehetségeit bármely egyen is lehetőleg kifejténie, az alaposság követelményeinek mindig megfelelnie lehetett volna. A lyrai, elbeszélő, drámai költészet, s az öszves politicai és történelmi tudományok teréről, a mnemotechnica s a delejesség stb. rejtelmes tömkelegeibe is bemezőskedett.

Verseinek kisded gyűjteménye (1824) már

egyesíté a nagy culturájú s finom érzékű dilettans tulajdonait : az ízlést és mérséktartást, mely vállain túl nem erőlködik fel, a kellő vonalnál leebb nem száll s tónusából nem esik ki soha. A hangulat szesszenései, a pillanat ihlelmei : annak virágporát viselik magokon; egy kedélyes, érző kebel nyilatkozványai, a bensőség gyermek, igénytelen mezében, s ép ezért szívhez szólók, gyakran megkapók.

E költői egyéniség, melyből kivetközni nem bírt soha, nem engedé — lankadatlan buzgalommal s őszinte jóakarattal üzött tanulmányozásai daczára — hogy, a mi főtörekvése volt, Clio választottjai közt fogjon helyet. Nem annyira történetíró volt mint nyomozó. Az a naiv alapvonás természetében, mely az ellentétek kiegyenlítését kereste mindenhol, ott is, hol az igazság törést követelt; az a hajlékonyság a nézetekben, mely a behatások irányában, bármilyek legyenek, a dacz rideg erejét nem ismeri : képzelme sűgalmait hagyta szólalni gyakran az objectiv nézés bírótétele helyett. Távol azoktól, kik, öntudatosan, elhallgatva vagy toldva, majd felekezeti, majd

politikai irányban, de hazug ajakkal, ronda lélekkel mindig, a historia falsáriusainak nevezhetők : Majláth megolvasott mindent; a mit tudott, nem hallgatá el, a mit hitt, nem ferdíté el szándékosan, hanem, hajlamainak szempontjából nézvé a tényeket, anélkül hogy talán észrevenné, képzelme alkotásait fogadta sokszor valóságokúl, gyakran kellő alap nélkül okadatolt, balúl combinált, hibásan következtetett.

Ez, tudom, nem veendi el a kritika ítéletének, mely tekintettel csupán a tényekre van, élet; de elismeréssel jegyzendi föl azon lankadatlan buzgalmat is, mit Majláth, kezdet óta élete utolsó estvéjeig, a történeti kútfők felbúvárlása körül tanúsított. Ez mutatja hűségét az ügy iránt; annak a mit belőlök alkotott hiányai nem akarátának, csak felfogásának esnek rovására.

Igen, ő szerette a haza ügyét, s tett érte akkor, midőn másoknak eszébe sem jutott az. Sors bona nil aliud! kiáltá Zrínyi; s ha igaza van, vajmi sok az a miért az emberi életben a

balsors osztakozik a felelősség súlyában. Az rongálta Majláth életének második felét, s üldözte martalékkul — azon végig, mely, irtózatossága mellett bizonyítja, hogy Majláth nem této-vázott, midőn az élet és megalázódás helyett a halált választá.

A Fatum emily vértanúit, ha miben szükség, rehabilitálni, vagy legalább a kellő szempontokról tekinteni, nemcsak a történeti igazságnak feladása, hanem a humanitas hívatása is.

Majláth beszélyeinek javát e kötetben veszi az olvasó. A szerző iránti baráti érzése bírta fordításukra, amint megjelentek, Kazinczyt. Az irodalom e szaka nálunk akkor még, a primitív kezdes póláiban volt, annyira, hogy Majláth művei, forma s előadás tekintetében, valódi nyereményül voltak tekinthetők; aztán az alkalom, a hívek kis csoportját egy új, tiszteletben álló névvel szaporítani, sokkal kínálkozóbb, hogysem Kazinczy mellőzhesse.

1825 elején, a Zemplén-megyei levéltár búvárlása közben foglalkozott e kötetke dolgozásával¹⁾. Igaznak küldé azt, kit az első magyar almanach kiadása szorongató viszonyok közé sodrott; „vegye hasznát ahogy tudja.“ Igazt mihamar megölte az inség (Márton József kéregette össze a pénzt eltakarítására), csekély ingóságai lefoglaltattak. Kazinczy kézírata egy ideig veszendőben volt.

Majd Toldyt bízta meg kiadásával; levelezések mutatja a kísérletek viszonyosságait²⁾.

¹⁾ Kazinczy Ferencz levelezése Guzmics Izidórral. Esztergom, 1860, 82 l. „Azok, úgymond, jól vagynak beszélve, s ártatlan gyermekes szellemökkel kedveltetik magokat.“

²⁾ Kazinczy levelezése Kisfaludy Károlylyal s ennek körével. Pest, 1860. Ötvenhárom — majd minden — levél (58—206 l.) tesz szót e füzetéről. Megannyi kísérletek, éveken keresztül, süker nélkül, hogy az első magyar író munkája, ingyen, kiadót találjon. Egy kiáltó, pirító adalék azon tömeg kulturai állapotainak ismeretéhez, melyből óriásokul nyúlnak fel ez egyes férfiak szellemalakai,

Azok nem fáraszták ki Kazinczyt, hogy barátjának ez örömet szerezze *). Utolsó levele Toldyhoz, a cholera pusztításai s a pórlázadás iszonyai, saját balsorsának végesapásai és — a baráti szív méltó fájdalmai között, e könyv érdekében íratott.

S íme, harminczkét év múlva, halála napján írom e sorokat.

Mennyi idő és, még inkább, mily idő! mi mindent pusztíta el! s mit alkotott helyébe? A mivel akkor, ovatos kísérletül, szerény tartalékkal s gondos tanulmányozással próbálkozott a legnagyobb tehetség is: sok tekintetben üzlet s tintafogyasztás közprédája lőn. S az egykori nagyságok dőre csekélyletével úzi dolgát az epigón, s tolong pèle-méle a szentély körül, mihez egykor tiszte-

— s annyi év múlva is azon hatással, mely az olvasót mérgeben nevelteti.

*) „Nagyon sajnálom hogy a Majláth Regéi még sem nyomtattatnak, s semmiért nem inkább, mint mivel tudom, hogy azt Majláth várja.“ Toldyhoz, 105. l.

lettel s aggodalommal járult a hazafiúi hűség. Nyelvünket értem.

Harminczkét év — az „elavulás“ korszaka. Megérzik-e az e könyv nyelvén, ítélje meg — a ki még van — a hozzáértő. Illetetlenül adám, írásbeli sajátágaival, sőt a gyors dolgozásnak netaláni téveivel is.

A 249 lapon álló költemény fordítása Szemere Páltól van (az Auróra 1822 folyamában 20. l.).

A munka eredetie 1837-ben bővített kiadást nyert, de új darabjai közt csak kettő van, mely figyelmet érdemel *). Hogy e kötet Majláthot mint elbeszélőt minél teljesebben mutassa föl, lefordítám; nyelvök magában is éreztetné az idegen kéz esetlenségeit, ha meg nem jelölném is, hogy e két mese az: A rózsát-nevető herczegnő (318. l.) és Pengő (343. l.).

Még egyet. Kazinczy egykor, e műnek any-

*) Utóbb, tudtommal, csupán az általa szerkesztett Iris 1846 folyamában (309—34. l.) adott még egy, történeti, novellát: Die graue Frau von Plassenstein.

nyira ahított kiadása körül is mellőzhetlen föltételül köté ki a kiállítás csínosságát. Örvendek hogy ez' ohajtása is teljesült, s e Regék ízletes kiállításaért Heckenast Gusztáv úrnak barátságos köszönetet mondhatok.

Bánfalva, Augustus 22-d. 1863.

KAZINCZY GÁBOR.